

Työ- ja elinkeinoministeriö

Lausuntopyyntöne VN/9125/2021

Oikeusministeriön lausunto luonnoksista valtioneuvoston asetuksiksi / Alueiden kehittäminen ja EU:n alue- ja rakennepolitiikka 2021-2027

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 1.4.2021 päivätyllä lausuntopyynnöllä oikeusministeriöltä lausuntoa alueiden kehittämistä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahastoja koskevan lainsäädännön nojalla annettavista valtioneuvoston asetusalunneuksista.

Oikeusministeriö on tarkastellut asetusalunneuksia ainoastaan kielellisten oikeuksien näkökulmasta ja kiinnittää tältä osin huomiota nk. toimeenpanoasetuksen (Valtioneuvoston asetus alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta) 5 §:ään, joka koskee alue- ja rakennepolitiikan ohjelman välittävän toimielimen tehtävien hoitamista maakunnan liitoissa. Kyseisen pykälän 1 momentin 2 kohdassa ehdotetaan, että Lapin, Kainuun, Keski-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Etelä-Savon, Pohjois-Karjalan, Keski-Suomen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Satakunnan, Pirkanmaan ja Etelä-Karjalan maakuntien liittojen jatkotoimenpiteitä koskevat tehtävät koottaisiin Pohjois-Pohjanmaan liittoon. Tämän lisäksi oikeusministeriö kiinnittää huomioita toimeenpanoasetuksen 23 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan Interreg Aurora-, Interreg Northern Periphery and Arctic- ja Interreg Europe- ohjelmien kansallisen vastinrahoituksen hallinnointi kootaan Lapin liittoon.

Kielilain mukaan viranomaiset jaetaan yksikielisiin ja kaksikielisiin viranomaisiin. Tämän perusteella määräytyy, onko viranomainen velvollinen käyttämään suomea, ruotsia vai molempia kieliä. Jaottelu yksi- ja kaksikielisiin viranomaisiin vaikuttaa sekä yksilön kielellisiin oikeuksiin, että viranomaisten kielellisiin velvollisuuksiin. Maakunnan liitto on alueensa lakisääteinen kuntayhtymä, jossa jokaisen kunnan on oltava jäsenenä. Kielilain 6 §:n mukaan yksikielisellä viranomaisella tarkoitetaan mm. kuntayhtymän viranomaista, jos kuntayhtymään kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia. Kaksikielinen viranomainen taas on mm. kuntayhtymän viranomainen tai kuntien yhteinen toimielin, jos kuntayhtymässä tai kuntien yhteistoiminnassa on erikielisiä kuntia taikka vähintään yksi kaksikielinen kunta.

Kielilain 10 §:n mukaan valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Kielilain 11 §:n mukaan yhtiöllä, yhdistyksellä ja muulla oikeushenkilöllä on, noudattaen soveltuvin osin yksityishenkilön kielellisistä oikeuksista annettuja säännöksiä, oikeus viranomaisessa asioidessaan käyttää pöytäkirjakieltään, joko suomea tai ruotsia. Yhtiöjärjestyksensä tai sääntöjensä mukaan kaksikielisen oikeushenkilön on kuitenkin tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa käsiteltävässä asiassa vastattava sillä kielellä, jolla asia on pantu vireille. Kielilain esitöissä todetaan, että jos oikeushenkilö esimerkiksi on pieni yksityisyrittäjä tai yhdistys, olisi näiden kielellinen oikeus ja etu arvioitava samojen perusteiden mukaan kuin yksityishenkilöiden oikeus ja etu.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Oikeusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 25
 00023 Valtioneuvosto

Eteläesplanadi 10
 Helsinki

29 516 001
 35 829 516 001

916 067 730
 +358 9 1606 7730

oikeusministerio@om.fi
 oikeusministerio.fi

Oikeusministeriö toteaa, että Pohjois-Pohjanmaan liitto on yksikielisesti suomenkielinen kuntayhtymä, joka ehdotetussa asetuksessa ottaisi hoitaakseen jatkotoimenpiteitä maakuntien liitoilta, joka ovat kaksikielisiä. Pykälässä mainitut jatkotoimenpiteet koskevat mm. tuen maksatuksen keskeyttämistä tai maksujen mahdollista takaisinperintää. Ehdotetussa sääntelyssä Pohjois-Pohjanmaan maakunnan liitto pysyisi yksikielisenä, vaikka se hoitaisi kaksikielisen maakunnan liiton asioita, koska muutos ei johtaisi siihen, että kaksikielisten maakuntien liittojen kaksikieliset kunnat kuuluisivat Pohjois-Pohjanmaan maakunnan liittoon. Ehdotetussa sääntelyssä nimettäisiin myös yksikielinen Lapin liitto vastaamaan Interreg Aurora-, Interreg Northern Periphery and Arctic- ja Interreg Europe- ohjelmien kansallisen vastinrahoituksen hallinnoinnista koko maassa. Tällöin nousee esiin kysymys siitä, mitkä ovat kaksikielissä kunnissa toimivien asianosaisten kielelliset oikeudet kun yksikielinen maakunnan liiton hallinnoi ja käsittelee heidän asioitaan.

Perustuslain 17 §:n mukaan Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi ja julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Perustuslain 122 §:n mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan. Tältä osin oikeusministeriö viittaa myös perustuslakivaliokunnan lausuntoon (PeVL 21/2009), jossa valiokunta on huomauttanut, että perustuslain 122 §:stä ja 17 §:stä seuraavat kielellisiin oikeuksiin liittyvät velvoitteet on otettava huomioon maakunnan liittojen yhteistoiminta-alueita järjestettäessä.

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettu sääntely, jossa yksikielinen viranomainen hoitaisi kaksikielisen viranomaisen toimialueella olevien asukkaiden asioita, on ongelmallinen perustuslain näkökulmasta. Sääntely johtaisi siihen, että ruotsinkielisten hakijoiden kielellisiä oikeuksia koskeva sääntely olisi puutteellista. Ruotsinkielisten hakijoiden asioiden käsittelykieli voisi vaihtua kesken prosessin, mikä asettaisi ruotsinkieliset hakijat epäyhdenvertaiseen asemaan suomenkielisten hakijoiden kanssa. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan asetusta ei tässä muodossa voida hyväksyä.

Oikeusministeriöllä haluaa myös kiinnittää työ- ja elinkeinoministeriön huomion hyvään lainvalmistelutapaan, jonka mukaan lausuntopyynnön liitteenä olevat säädösehdotukset on julkaistava samanaikaisesti suomen ja ruotsin kielellä. Tässä tapauksessa lausuntopyyntö ja luonnokset valtioneuvoston asetuksiksi on julkaistu suomeksi 1.4.2021 aikaa lausunnon antamiselle on ollut neljä viikkoa (määräpäivä 28.4.2021). Lausuntopyyntö ja asetusluonnokset on julkaistu ruotsiksi 21.4.2021 ja aikaa lausunnon antamiselle on ollut kolme viikkoa (määräpäivä 12.5.2021). Tämä menettelytapa ei voida katsoa noudattavan yllä mainittua samanaikaisuuden vaatimusta.

Vähimmäisvaatimuksista lausuntopyynnön kääntämisessä ruotsin kielelle säädetään kielilain 27, 31 ja 32 §:ssä. Kielilain 31 §:n 1 momentin mukaan pääsääntönä on, että säädösehdotukset ja niihin liittyvät mietinnöt julkaistaan suomeksi. Julkaisuun on aina otettava mukaan myös ruotsinkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen ruotsinkielinen teksti. Ehdotetut laki- tai asetustekstit on siis aina julkaistava kokonaisuudessaan ja samanaikaisesti ruotsin kielillä. Jos lakiehdotuksella arvioidaan olevan huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, on pyrittävä julkaisemaan myös lakiehdotuksen perustelut samanaikaisesti molemmilla kansalliskielillä.

Asian jatkovalmistelua ajatellen oikeusministeriö muistuttaa myös oikeuskanslerin antamasta ratkaisusta OKV 178/1/2017, jonka mukaan ei ollut kielilain ja hyvän lainvalmistelutavan mukaista, että lausuntoja, jotka oli annettu suomenkielistä aineistoa myöhemmin julkaistun ruotsinkielisen aineiston perusteella ei aikataulusyistä ollut mahdollista huomioida.

Osastopäällikkö, ylijohdaja

Johanna Suurpää

Neuvotteleva virkamies

Anna Kiiskinen

Liitteet -

Jakelu TEM Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiedoksi Erityisavustaja Lisa Palm, oikeusministeriö
Kansliapäällikkö Pekka Timonen, oikeusministeriö
Lainsäädäntöjohtaja Susanna Siitonen, oikeusministeriö